

Ieder zijn waarheid...

Dirk Hendrickx
psycholoog

AZ Klinica Brasschaat
oncologie (digestieve)
palliatief support team

Coda Hospice Wuustwezel

Uitgangspunt: omgang met sterfelijkheid

(Yalom, 2008)

“Er zijn mensen die zichzelf toestaan de dood open en eerlijk tegemoet te treden...

... Mensen die het nog niet onder de knie hebben zoeken het meestal in het **ontkennen**, **negeren** of **verdringen** van hun **sterfelijkheid**”

Waarheidsmededeling ...niet alleen een kwestie van communiceren

---

Arts: boodschapper

- meedelen van “(zijn/haar) waarheid”
- slecht-nieuws-gesprek
  - inhoudsniveau
→ **boodschap**
= slecht nieuws
  - betrekkningsniveau
→ **manier** waarop wordt gecommuniceerd

Patiënt: ontvanger + aanwezige naaste(n)

- hoort boodschap: “(zijn/haar) **waarheid**”
- niet enkel perceptie:
  - **emoties**
-**ANGST** in hoofdrol-
  - **ontkenning**

De waarheid...

Waarheid=

ernstig en
ongeneeslijk ziek

→ *onderliggende
waarheid*

ene waarheid
(*ongeneeslijk ziek*) dekt
diepere en veelal
meer ondraaglijke
waarheid toe
(*ik ga sterven*)

Slecht nieuws ontvangen

---

horen van slecht nieuws ....

→ **schokkende ervaring**
- emotionele aardbeving -

- hoog spanningsniveau
- waarneming vernauwt: men hoort niet alles
- alertheid voor negatieve boodschappen

Slecht nieuws brengen

- hoe *slecht nieuws* goed brengen?
→ CLEMENS-protocol bij ongunstige prognose
(Keirse, 2011; Girgis & Sanson-Fisher, 1998; Baile et al., 2000)

- **C**ONTEXT voorbereiden
- **L**UISTEREN
- **E**VALUEREN en inschatten

- **M**EEDALEN slecht nieuws
- **E**MOTIES laten ventileren
- **N**AZORG
- **S**TRATEGIE en samenvatting

(spanning tussen theorie en praktijk)

- ook al is de boodschap onaangenaam, men kan toch een '*attente boodschapper*' zijn

Slecht nieuws brengen

Essentie bij waarheidsmededeling

- het **meedelen van waarheid** ontnemt patiënt (en naasten) NIET alle **hoop !**
- **manier waarop** is bepalend:
  - duidelijk, verstaanbaar
  - tactvol, rustig, ruimte voor emoties
  - echt contact, oogcontact
  - zorgen voor ondersteuning
  - rekening houden met iemands draagkracht
- zo kan een proces van **aanpassing** op gang komen

Emotionele reacties bij slecht nieuws & hoe hiermee omgaan

---

ontkenning (=beschermingsmechanisme)

→ respecteren (niet bruusk doorbreken)

opstandigheid en **agressie**

→ erkennen, niet tegen-reageren

shock & stereotiep gedrag

→ tijd nemen, niets forceren

Casus M

- vrouw 49j; 3 kinderen van 16, 18, 21
- voorgeschiedenis
  - 2008 man pancreasca, heekunde (Whipple) + chemotherapie; 2009 recidieven, overlijdt nov 2009
  - 2011: vaststelling rectumca → heekunde (colostoma) + chemo
  - 2013: recidieven → heekunde (urostoma) + chemo
  - 2014-2015: intensieve begeleiding, rouwverwerking, draad leven terug opnemen
- 2 sep 2015: slecht nieuws bij controle (oncoloog): recidieven, lymfeknoopaantasting

Casus M

- PET-scan → 9/09 bij oncoloog: meerdere lymfeknopen (geen heekunde mogelijk, geen radiotherapie → **palliatieve chemotherapie - ziektecontrole**)
- aansluitend gesprek: tranen, ongeloof, “dit is dus palliatief”, “ik ga dus niet oud worden...”, “hoe dit aan de kinderen vertellen?”
- nadien: emotioneel rustiger, 2de opinie gepland (23/09 UZ Leuven), strijdvaardig, wil zich richten op wat nu mogelijk is

Dynamiek van ontkenning

- basis van ontkenning = **angst**
(sterke ontkenning → sterke angst)
- **ontkenning** - **acceptatie** wisselen af; net als open spreken en willen zwijgen (waarheid niet ganse tijd te verdragen!)
- ontkenning bij patiënt:
  - **fluctuerend** (dynamiek van ontkenning)
  - **verschillend t.a.v. verschillende personen**
- ontkenning bij naasten (of meegaan in ontkenning)
- ***ieder zijn waarheid*** (ook zorgverlener)
- respecteren van alle betrokken partijen in hun omgang met deze situatie!

Ieder zijn waarheid....

=omgaan met besef van sterven - ontkenning

- ontkenning

- voordeel: *beschermende* functie
- nadeel: *bemoeilijkt* de communicatie ... belet om angsten en ongerustheid te delen

- ruimte geven aan angst (voor de dood..)

- hoe toch **verbinding** realiseren?

  - *zoekproces zorgverlener*

- meebewegen met patiënt tussen

  - HOOP** en **WAARHEID**

- aandachtig zijn voor (willen) spreken

Ieder zijn waarheid....

- als zorgverlener “jouw waarheid” niet opdringen
- toestaan dat iemand **houvast** zoekt in plannen, in hopen op... (“*misschien vinden ze nog wel iets*”)
- beseffen dat iemand vaak enerzijds wel weet dat ie zal sterven... toch **onhaalbare dingen** plant

Casus G – ankerpunten in de tijd

---

afdeling oncologie (juli 2015):

- man (terminaal) 59j, colonca metastasen in lever en longen
- altijd zeer positief en strijdvaardig geweest; wetend dat genezen niet meer kon (plm. 3 jaar)
- geen ontkenning, maar volop in het leven staand
- plant familiereünie in najaar... “*dus tot dan moet ik 't volhouden, want ik organiseer dit*”
- zijn omgang met, lijkt soms op ontkennen

Casus T – hardnekkige ontkenning

Hospice (aug/sep 2015)

- jonge vrouw (39j) - (2 kindjes, 5 en 2 jaar);
- gemetastaseerd borstca
- zichzelf en man denken dat ze nog zal genezen; (kanker gevolg innerlijk (emotioneel) conflict, ziek-zijn nu als verwerking)
- wil geen morfine, zou verwerking ('genezing') verstoren
- afgelopen maanden zoektocht in ziekenhuizen
  - waar ontkenning werd doorbroken
  - vlucht
- verregaande ontkenning: sterke onderliggende angst
- respecteren wensen/meebewegen → bijzondere uitdaging team zorgverleners

Ieder zijn waarheid

- Dynamiek van ontkenning:
  - Acceptatie - ontkenning wisselen af
  - Open spreken - willen zwijgen wisselen af
  - Waarheid (besef te sterven) is niet ganse tijd te verdragen !
- Respecteren van ontkenning-willen zwijgen
- Ondersteunen-mogelijk maken om te kunnen spreken
- ....ieder zijn waarheid respecteren!

